

โสเหล่เสวนา : บทบาทปราชญ์ชาวบ้าน
ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน
SOLESEVANA : THE ROLES OF LOCAL SCHOLARS IN TRANSFERRING
LOCAL WISDOM TO STRENGTHEN COMMUNITIES

นิเทศ สนั่นนารี¹,

พลเผ่า เพ็งวิภาต², เดชา บัวเทศ³,

จรัส ลีกา⁴ และ ปณิธาน มาลีวงศ์⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2,3,4,5}

Nites Sanannaree¹,

Phonphao Phengwiphat², Decha Buathed³,

Jaras Leeka⁴ and Panithan Maleewong⁵

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand^{1,2,3,4,5}

Corresponding Author; E-mail: nites.san@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทปราชญ์ชาวบ้านในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง โสเหล่เสวนา : ปราชญ์ชาวบ้านกับบทบาทผู้นำไม่เป็นทางการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้พื้นที่การวิจัย 10 อำเภอของจังหวัดขอนแก่น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ตัวแทนภาครัฐ นักเรียน

* ได้รับบทความ: 28 ตุลาคม 2563; แก้ไขบทความ: 29 ธันวาคม 2563; ตอปรับตีพิมพ์: 30 ธันวาคม 2563

Received: October 28, 2020; Revised: December 29, 2020; Accepted: December 30, 2020

นิสิต นักศึกษา ประชาชน เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 80 รูป/คน และภาคีเครือข่ายในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 2 เครือข่าย วิเคราะห์วิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทปราชญ์ชาวบ้านในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน พบว่า มี 6 ประเด็นหลักคือ (1) ความเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของชุมชน (2) ความเป็นคลังความรู้ทางสังคม (3) การถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชน (4) การแก้ไขปัญหาด้วยภูมิปัญญา (5) การสร้างนวัตกรรม และ (6) การสร้างเครือข่าย

คำสำคัญ: โสเหล่เสวนา; ปราชญ์ชาวบ้าน; ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

This research article is a part of the research on SOLESEVANA: Local Scholars as the Roles of Informal Leaders for Local Wisdom Socialization to Strengthen Community. The aim was study the roles of local scholars in transferring local wisdom to strengthen communities. The present study was in line with that of the Qualitative Method integrated with documentary ,focus group discussion and indept-interview method. The population and the targeted group of this research were purposively selected consisted of local scholars ,local leaders, Community leaders , monks, government representatives , Students and people with the grand amount of 80 people Included with 2 network partners in Khon Kaen province totaling 80 people and 2 networks. The research tools in this regard were that of focus group discussion form and in-depth interview form. The collected data were analyzed in favor of Descriptive Analysis in accordance with inductive method. The Research findings in the roles of local scholars in transferring local wisdom to strengthen communities was found that there were 6 main points : (1) cultural leadership of the community (2) being a knowledge treasury base in society (3) transfer of knowledge to the community (4) problem solving with wisdom (5) creating innovations and (6) creating networks

Keywords: Solesevana; Local Scholars; Local Wisdom

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงกระบวนการหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพคือการสนทนากลุ่มแท้จริงก็คือการโสหุ่ยในภาษาอีสานนั่นเอง การสื่อสารพูดคุยกันด้วยสาระจากประสบการณ์การดำเนินชีวิต การทำการเกษตรเพื่อการยังชีพ การพูดคุยหรือโสหุ่ยจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่นำไปสู่การก่อเกิดภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้าน เป็นการสนทนากันอย่างไม่เป็นทางการในเช้าตรู่ของแต่ละวันขณะเตรียมอาหารและกิจกรรมยามว่างในแต่ละวัน ซึ่งมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำมาหากิน การดำเนินชีวิต และเรื่องสัพเพเหระ เรื่องขบขันที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน แต่ก็แฝงไว้ด้วยปัญหาและการหาทางออกจากปัญหา การโสหุ่ยของปราชญ์ชาวบ้านจึงเป็นวิธีการสานสัมพันธ์และก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชนจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่นในที่สุด เมื่อพิจารณาความสำคัญของการโสหุ่ยเสวนาจากเอกสารแบบฟอร์มการเสนอผลงานเพื่อประกวดรางวัลสุดยอดผลงานและนวัตกรรมการจัดการความรู้ Best KU-KM Awards (พรศักดิ์ แสนศรี และคณะ, 2560) พบว่า ในทุกหน่วยงานย่อมก่อให้เกิดปัญหาความไม่ต่อเนื่องของการให้บริการในกรณีที่ผู้เกี่ยวข้องไม่สามารถอยู่ปฏิบัติงานได้ ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการต่องานเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นอย่างมาก ดังนั้น งานเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงได้ดำเนินการจัดการความรู้ภายในส่วนงาน เรื่อง “ITSOLE for Supper Service” โดยมีการจัดการความรู้ให้กับบุคลากรในหน่วยงานย่อยในเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้บุคลากรในหน่วยงานสามารถให้บริการและปฏิบัติงานทดแทนกันได้ จึงกำหนดขั้นตอนกระบวนการที่เป็นระบบ/Model การจัดการความรู้งานเทคโนโลยีสารสนเทศได้พัฒนาวิธีการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบที่เรียบง่าย โดยคำนึงถึงบริบทของผู้ปฏิบัติงานที่เป็นนักคอมพิวเตอร์ ซึ่งนักคอมพิวเตอร์ส่วนใหญ่ก็มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นน้อย ความเชี่ยวชาญในการสื่อสารน้อย มีความเป็นตัวตนเองสูง หวงความรู้ ไม่ชอบพิธีการ จึงนำมาซึ่งการจัดการความรู้ในรูปแบบของ “SOLE Model” (โสหุ่ย : ภาษาอีสาน หมายถึง การพูดคุยแบบไม่มีพิธีการ) คือ การพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาแบบไม่มีพิธีการในกลุ่มเล็ก ๆ หรือแม้กระทั่งในกลุ่มใหญ่ที่ใช้วิธีการสื่อสารด้วยภาษาพื้นบ้านหรือภาษาถิ่นแบบกันเอง ซึ่งบุคลากรสามารถแสดงความคิดเห็น ชี้บ่งปัญหา เสนอและแนะนำวิธีการได้โดยไม่มี ความกดดัน ทำให้เกิดเวทีสำหรับการจัดการความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา โสหุ่ยจึงต่างจากคำว่า การสนทนากลุ่ม (Focuss Group Discussion) และการเสวนาที่มีความเป็นทางการและเป็นวิชาการ การผสมผสานคำระหว่าง โสหุ่ย กับ เสวนา จึงเป็นคำ

ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2563

ใหม่ที่สื่อถึงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนอย่างใกล้ชิดสนิทสนมด้วยกระบวนการและมิติใหม่ทางวิชาการจากการเรียนรู้ของงานเทคโนโลยีสารสนเทศที่ได้ศึกษาและเรียนรู้ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ของเวทีโสเหล์ (SOLE Model) แล้วทำให้บุคลากรในหน่วยงานสามารถปฏิบัติงานทดแทนกันได้ ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาเบื้องต้นในการให้บริการต่อผู้รับบริการได้ อีกทั้งบุคลากรยังมีความกระตือรือร้นในการเสาะหาความรู้และสร้างนวัตกรรม เพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงการให้บริการให้ดียิ่งขึ้น

จากตัวอย่างกรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการนำรูปแบบของวงจรการบริหารงานคุณภาพและระบบการจัดการความรู้ แบบ SOLE Model มาใช้ในการปฏิบัติงานพบว่างานเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถให้บริการนิสิตและบุคลากรในวิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติจังหวัดสกลนคร ได้อย่างต่อเนื่อง ในกรณีเกิดปัญหาบุคลากรในงานเทคโนโลยีสารสนเทศสามารถดำเนินการตรวจสอบและแก้ไขปัญหาได้ข้อเสนอแนะว่าหากทุกหน่วยงานสามารถจัดการความรู้ให้ “หนึ่งคนรู้หลายงาน หนึ่งงานรู้หลายคน” ได้จะเป็นประโยชน์ให้กับวิทยาเขตเป็นอย่างยิ่ง บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน พบว่า ศักยภาพของบุคลากร งานเทคโนโลยีสารสนเทศ กองบริการกลาง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติจังหวัดสกลนคร มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านเป็นอย่างมาก หากเพียงยังขาดการจัดการความรู้ที่เป็นระบบระเพื่อที่จะนำเอาความรู้เหล่านั้นมาถ่ายทอดและเผยแพร่ออกไปให้กับบุคลากรได้นำไปปฏิบัติ เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้กับนิสิตและบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ไขปัญหาเร็วขึ้นเพราะไม่ต้องรอบุคลากรผู้รับผิดชอบด้านระบบเครือข่ายเพียงอย่างเดียว การนำไปประยุกต์ใช้สำหรับส่วนงานอื่น เป็นต้นแบบในการจัดการความรู้ ควรมีการนำการจัดการความรู้แบบ “หนึ่งคนรู้หลายงาน หนึ่งงานรู้หลายคน” ไปใช้เพื่อให้การให้บริการเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เนื่องจากปัจจุบันมีการกำหนดหน้าที่เฉพาะของแต่ละคน หากผู้ทำหน้าที่นั้นไม่อยู่ก็ไม่สามารถให้บริการได้ (อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ และคณะ, 2561 : 218) ในสภาพสังคมและชุมชนในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะของวิถีการผลิตแบบทุนนิยม โดยการส่งเสริมการขยายตัวของอุตสาหกรรมและการค้า การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย กับการปฏิรูปการเมือง การศึกษา ศาสนา เพื่อให้สังคมมีการแบ่งแยกหน้าที่เฉพาะด้าน มีผลทำให้เกิดความชำนาญ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้สูงขึ้นและเอื้อต่อการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ซึ่งผลของการพัฒนานำไปสู่การเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และ

สาธารณูปโภค ระบบสื่อสารที่ทันสมัยหรือการขยายปริมาณและการกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึง แต่ผลของการพัฒนาดังกล่าวมีการกระจายไปสู่คนในสังคมที่ด้อยโอกาสได้น้อย รวมถึงเกิดผลการขยายตัวของอุตสาหกรรม การส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่เพื่อการค้าและส่งออก และจากการขยายตัวของภาครัฐไปสู่ชนบท ได้ส่งผลให้ชนบทเกิดการอ่อนแอในหลายด้านทั้ง การต้องพึ่งพิงของตลาดและพ่อค้าคนกลาง โดยเฉพาะความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศวิทยา ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณี เพื่อการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่แต่กลายลง รวมทั้งภูมิปัญญาที่เคยสั่งสมกันมาเริ่มถูกลืมเลือนสูญหายไป (พรชัย เจตมานาน, 2560)

ทางออกของประเทศไทยต่อปัญหาดังกล่าวได้มีการขับเคลื่อนชุมชนตามนโยบายเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (knowledge) การเรียนรู้ (Learning) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทุนทางปัญญา (Intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อการพัฒนาผลผลิตและการบริการของชุมชนให้สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการเสริมสร้างคุณค่าทางสังคม การดำเนินการดังกล่าวจะประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี หากชุมชนรู้จักค้นหาและใช้ทรัพยากรในชุมชน หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ทุนชุมชน” อันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในชุมชน เป็นของดีที่มีในชุมชน นำมาบริหารจัดการ สร้างสรรค์เป็นสินค้าและบริการ ตลอดจนรู้จักค้นหาและนำเสนออัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นวิถีชุมชนที่โดดเด่น แตกต่างจากที่อื่น ความรู้และภูมิปัญญาในชุมชนเปรียบเสมือนทรัพย์สินหรือทุนของชุมชนที่จะนำมาสร้างสรรค์ให้เกิดมูลค่าหรือเพิ่มพูนมูลค่าเศรษฐกิจได้ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าทุกชุมชนย่อมมีภูมิปัญญาของชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น ปูมบ้าน (ภาษาถิ่นหมายถึงการบันทึกประวัติบ้านหรือชุมชน) วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ วิธีการทำงานหากินของคนในชุมชน เป็นต้น ภูมิปัญญาดังกล่าวอาจสั่งสมอยู่ในตัวผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านหรือถูกนำมาถ่ายทอดเป็นเรื่องราวเผยแพร่อยู่ในสถานที่ต่าง ๆ ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เช่น วัด โบสถ์ มัสยิด โรงเรียน ศูนย์เรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ และกลุ่มอาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ เช่น แหล่งท่องเที่ยว เรือกสวนไร่นา แหล่งน้ำ ป่า และบ้านเรือนของชาวบ้าน เป็นต้น แต่ละแหล่งต่างมีองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่มีคุณค่าแฝงฝังอยู่ควรค่าแก่การรักษาไว้ทั้งสิ้น จะเห็นได้ว่าความรู้ในแต่ละชุมชนมีอยู่มากมาย แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือภูมิปัญญาที่สั่งสมอยู่ในตัวผู้รู้ ส่วนใหญ่ตัวผู้รู้หรือ

ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2563

ปราชญ์ชาวบ้านมักเป็นผู้อาวุโส มีอายุมาก ความสามารถในการถ่ายทอดภูมิปัญญาเริ่มน้อยลงตามสภาพร่างกาย หากไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ในตัวได้ ภูมิปัญญาในตัวบุคคลก็จะสูญหายไปจากชุมชน อย่างไรก็ตาม คนในชุมชนจำนวนมากยังไม่ตระหนักในเรื่องดังกล่าว เนื่องจากเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวจึงมองไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญ ไม่สนใจที่จะเรียนรู้หรือสืบทอดไว้ ทำให้ภูมิปัญญาในชุมชนจำนวนมากเลือนหายไป ที่ยังเหลืออยู่ในปัจจุบันก็ไม่ได้ได้รับความสนใจที่จะนำมาพัฒนาให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด ดังนั้น ปราชญ์ชาวบ้านผู้นำชุมชน และสมาชิกในชุมชนจึงควรสืบค้นและสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านี้ไว้ เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของตนและเรียนรู้ที่จะค้นหาสิ่งที่โดดเด่นของชุมชนเพื่อนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นสินค้าและบริการที่มีอัตลักษณ์ของชุมชน เป็นการเพิ่มมูลค่าและรายได้ให้แก่สมาชิกในชุมชน (จิตตรา มาคะผล, 2559 : 1-2)

กระบวนการสืบสาน รักษา และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหายภายใต้วิถีการจัดการจัดความรู้ชุมชนเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้องค์ความรู้และภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่แฝงฝังอยู่ในชุมชน ได้รับการจัดการให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้สะดวกและง่ายตายขึ้น เป็นการตอบสนองแนวคิดการใช้ “ทุนชุมชน” ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชน ทำให้คนในชุมชนได้รู้จัก “ทุน” ของตนเอง สามารถต่อยอดจากสิ่งที่ตนเองมีอย่างแท้จริง ไม่ใช่ต่อยอดจากสิ่งที่ปลอม ชุมชนก็จะเติบโตโดยมีราก มีอัตลักษณ์ การจัดการความรู้ทำให้ชุมชนมีทรัพย์สินที่ใครก็สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาต่อยอดได้ อีกทั้งยังส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนให้ผู้คนทั้งในและนอกชุมชนได้เรียนรู้ ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ทำให้ชาวบ้านเกิดความกระหายใคร่รู้ เกิดความคิดสร้างสรรค์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนมีฐานความรู้ในการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ตอบโจทย์การพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศ ในการวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาบทบาทปราชญ์ชาวบ้านในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน ด้านความเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของชุมชน ด้านความเป็นคลังความรู้ทางสังคม ด้านการถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชน ด้านการสร้างนวัตกรรม และ ด้านการสร้างเครือข่าย ซึ่งจะทำให้ได้ทราบว่า บทบาทในแต่ละด้านนั้น ปราชญ์ชาวบ้านใช้วิถีไหนอย่างไร เช่น การพูดคุยผ่านวิถีวัฒนธรรม การประกวดแข่งขันอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม การสัมมนาผ่านศูนย์เรียนรู้ การพูดคุยแลกเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจและการครองตน เป็นต้น

ด้วยการตระหนักในสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพิจารณาเห็นว่า การที่จะสามารถรักษาและถ่ายทอดคุณทรัพย์หรือทุนชุมชนที่เป็นองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพไปจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งได้ เพื่อให้เกิดการส่งต่อภูมิปัญญาให้ดำรงอยู่เพื่อความเข้มแข็งและยั่งยืนของสังคมและชุมชน จำเป็นจะต้องมีเครื่องมืออันเป็นกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนกระตุ้นให้ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ภาครัฐ สมาชิกในชุมชน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ประชาชนชาวบ้าน ได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ในยุคไทยแลนด์ 4.0 จากประชาชนชาวบ้านไปสู่สมาชิกในชุมชนและสังคมได้อย่างกว้างขวางและร่วมกันพัฒนาจากฐานความรู้ของชุมชนได้อย่างยั่งยืน จึงศึกษาเรื่องบทบาทประชาชนชาวบ้านในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง โสเหล่เสวนา: ประชาชนชาวบ้านกับบทบาทผู้นำไม่เพียงเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชนเพื่อให้ได้ทราบบทบาทประชาชนชาวบ้านที่ความสำคัญต่อการเป็นต้นแบบการดำเนินชีวิต การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทประชาชนชาวบ้านในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก สอนทนากลุ่มโดยวิธีโสเหล่เสวนา ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการโสเหล่เสวนา แนวคิดเรื่องประชาชนชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความเข้มแข็งของชุมชนผ่านเครือข่ายประชาชนชาวบ้าน

2. การศึกษาในภาคสนาม ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ การสนทนา และการเปิดเวที

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ตัวแทนภาครัฐ นิสิต นักศึกษาและประชาชนที่มีบทบาทร่วมเรียนรู้และแบ่งปันข้อมูลกับประชาชนชาวบ้าน ภาคีเครือข่ายในจังหวัดขอนแก่น

ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2563

4. เครื่องมือและวิธีใช้ในการศึกษา ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (โสเหล่เสวนา) และการเปิดเวที โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 10 คน พระสงฆ์ จำนวน 10 รูป ตัวแทนภาครัฐ จำนวน 10 คน ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 10 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน รวม 50 รูป/คน ในเรื่องบทบาทประชาชนชาวบ้านในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน

2) สนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยประชาชนชาวบ้าน จำนวน 10 คน และนักวิชาการ จำนวน 10 รูป/คน รวม 20 รูป/คน ในเรื่อง รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนชาวบ้านเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชนผ่านกระบวนการโสเหล่เสวนา

3) เปิดเวทีเพื่อเสนอแนวทางสร้างเครือข่ายประชาชนชาวบ้านเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชนผ่านกระบวนการโสเหล่เสวนา กับ ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 5 คน นักวิชาการ จำนวน 5 รูป/คน ภาศิเครือข่าย จำนวน 2 เครือข่าย และนิสิต นักศึกษาและประชาชน จำนวน 20 รูป/คน รวม 30 รูป/คน และ 2 เครือข่าย ร่วมแบ่งปันประสบการณ์ในสองประเด็นหลัก คือ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านประชาชนชาวบ้านด้านมิติสังคมเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน และ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านประชาชนชาวบ้านด้านมิติเศรษฐกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่มและแบบเปิดเวที ซึ่งนวัตกรรมที่จะได้จากการวิจัย ประกอบด้วยบทบาทของประชาชนชาวบ้านในแต่ละด้านและพัฒนาของวิธีการโสเหล่เสวนา พร้อมทั้งแนวการพัฒนาด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเกิดจากกระบวนการโสเหล่เสวนา

6. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัย

ผลการศึกษารายละเอียดในเรื่องบทบาทประชาชนชาวบ้านในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน จากการสัมภาษณ์ประชาชนชาวบ้านและพระสงฆ์ในเรื่องบทบาทประชาชนชาวบ้านในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชนพบว่า ประชาชนชาวบ้านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ในด้านบทบาทของประชาชนชาวบ้าน ดังนี้

1. **ด้านความเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของชุมชน** ดังที่นายวสันต์ ชัยลา บุตรชายของนายบุญเต็ม ชัยลา (ประธานกลุ่มเกษตรกรเพื่อความอยู่รอด) ซึ่งได้สืบสานปณิธานของบิดาได้กล่าวว่า “ความเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหน้าที่หลักของปราชญ์ชาวบ้านที่จะเป็นตัวช่วยในการเสริมสร้าง สนับสนุนวิถีวัฒนธรรมชุมชนในด้านการประกอบกิจกรรมที่สอดคล้องกับฮีต-คอง มีการน้อมนำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช มาสร้างความพอเพียง” (วสันต์ ชัยลา, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพระมหาเสน่ห์ ธมฺมสิเนโท เจ้าคณะอำเภอหนองเรือ ในบาทของพระผู้นำท้องถิ่นและชุมชนก็ได้ย้ำบทบาทสำคัญของท่านในการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนและการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า “ได้จัดตั้งธนาคารหมู่บ้านวัดโพธิ์ทองเพื่อความมั่นคงด้านเศรษฐกิจในชุมชน การจัดการขยะในหมู่บ้าน การอนุรักษ์สานต่อสภากัญญาจากรุ่นสู่รุ่น” (พระมหาเสน่ห์ ธมฺมสิเนโท, 2563)

2. **ด้านความเป็นคลังความรู้ทางสังคม** พบว่า ปราชญ์ชาวบ้านต้องมีบทบาทในการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเครื่องมือการพัฒนาเพื่อเป็นต้นแบบของชุมชน โดยใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รอบคอบในการตัดสินใจ ซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจ ไม่เอาเปรียบผู้อื่นเน้นการทำงานโดยยึดความโปร่งใสเป็นธรรม ประหยัด และมีประสิทธิภาพ ดังคำกล่าวของ บุญฤทธิ์ ทิพย์ (เกษตรกรผสมผสาน) ที่กล่าวว่า “ปราชญ์ชาวบ้านต้องเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และจัดเก็บองค์ความรู้นั้นไว้อย่างเป็นระบบเพื่อเป็นคลังความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจโดยการพัฒนาให้เป็นหลักสูตรสำหรับการถ่ายทอดความรู้ ในรูปแบบของแหล่งเรียนรู้ หรือศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อการขยายผลในฐานะชุมชนต้นแบบ” (บุญฤทธิ์ ทิพย์, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับแม่จันทร์โอ ภูมิธิ สมาชิกชมรมรวมพลคนพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ให้ความเห็นว่า “ความเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วยังต้องมีความพยายามนำแนวคิดนี้มาขยายผล และขับเคลื่อนต่อในชุมชน ผ่านประสบการณ์ นำมาถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนในชุมชน สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพของชุมชนของตน” (แม่จันทร์โอ ภูมิธิ, 2563)

3. **ด้านการถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชน** พบว่า มีรูปแบบของการถ่ายทอดความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 3 รูปแบบ คือ การถ่ายทอดความรู้แบบควบคุมชี้แนะ การถ่ายทอดความรู้

ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2563

แบบอำนวยความสะดวก และการถ่ายทอดความรู้แบบร่วมมือกัน ดังคำกล่าวของ นายวิชัย อัยรา ที่กล่าวว่า “ท้องถิ่นเป็นที่รวมของภูมิปัญญาและองค์ความรู้ และประสบการณ์ของคนในแต่ละท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งประชาชนชาวบ้านจัดเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และประสบการณ์ที่ได้สั่งสมไว้ไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งและรุ่นต่อ การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่บุคคลอื่นเพื่อจะเป็นประโยชน์แก่ชุมชน และสังคมอาจใช้วิธีการถ่ายทอดด้วยวิธีการพูดคุย สอเสลแว่นา หรือการบรรยายเพื่อสื่อความเข้าใจให้กับทุกคน” (วิชัย อัยรา, 2562) ขณะที่ชอบ ดีสวนโคก ได้ให้ความเห็นว่า “การถ่ายทอดความรู้ที่ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้านที่เกิดจากการเรียนรู้ และสรุปความคิดรอบยอดเป็นองค์รวมจนสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม และสามารถสืบทอดต่อมา โดยมีการผสมผสาน และปรับเปลี่ยนระหว่างภูมิปัญญาเดิม และภูมิปัญญาใหม่อยู่ตลอดเวลา เป็นองค์ความรู้ที่คิดค้นพบโดยคนในท้องถิ่น จากการสั่งสมประสบการณ์ การทดลองครั้งแล้วครั้งเล่า การทำความเข้าใจสรรพสิ่งรอบกาย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสี่ ส่วนวิธีการถ่ายทอดอาจทำได้หลากหลายวิธีเช่นการบรรยาย หรือการนำพาลงมือทำจริง เพื่อให้ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดสามารถนำไปเป็นแนวปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตได้จริงทั้งในด้านเศรษฐกิจและการครองตน”(ชอบ ดีสวนโคก, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ บุรินทร์ ภูสกุล ที่กล่าวว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา หรือ องค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย และวิถีชีวิตของประชาชนชาวบ้าน เป็นวิถีที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้ชีวิตแบบสมถะ มีความซื่อสัตย์ เป็นคนดีมีคุณธรรม ยึดหลักพุทธธรรม ไม่มีปัญหาทางการเงิน ประชาชนชาวบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาที่ตระหนักในความสำคัญของรักษาและสืบสานสิ่งที่มีคุณค่าจึงได้ถ่ายทอดให้แก่สมาชิกในชุมชนเพื่อให้ทุกคนให้การยอมรับนับถือ ใช้ชีวิตอย่างคนที่พออยู่พอกิน ไม่ทะยานอยากไปตามกิเลสฝ่ายต่ำ ใช้ชีวิตแบบมีสติ ปฏิเสธสังคมนิยมวัตถุ แต่เน้นมิติทางจิตใจ เป็นกัลยาณมิตร อยู่ร่วมกับธรรมชาติ สิ่งทีกล่าวมาทั้งหมดนี้มันถูกฝังอยู่ในตัวบุคคลจะต้องมีวิธีถ่ายทอดออกมาเป็นบทเรียนให้แก่ชุมชนที่จะได้นำไปเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต” (บุรินทร์ ภูสกุล, 2563)

4. ด้านการแก้ไขปัญหาด้วยภูมิปัญญา พบว่า สิ่งที่มีคุณค่าที่เรียกว่าภูมิปัญญานี้ เป็นองค์ความรู้ที่บรรพบุรุษของได้ส่งผ่านมาผ่านกระบวนการลองผิดลองถูกมาจนตกผลึกเป็น องค์ความรู้ที่นำไปเพื่อแก้ปัญหาดังที่กล่าวมาแล้วนี้ดังคำกล่าวของ พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร. “ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งที่ถูกส่งผ่านมาแต่บรรพกาลบางส่วนของภูมิปัญญาถูก นำมาใช้เป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตทำให้การดำเนินชีวิตมีความสุข ขณะที่แนวคิดปรัชญา บริโภคนิยมเปรียบเหมือนกับดักให้มนุษย์ติดกับความสะกดกาย ซึ่งมนุษย์ไม่เพียงต้องการ ดำเนินชีวิตให้ “อยู่ได้” แต่ยังปรารถนาที่จะ “อยู่ดี” “อยู่ดีกินดี” โดยเน้นการปฏิบัติบน “ทางสายกลาง” และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและ การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นใน อนาคตทั้งใกล้และไกล” (พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร., 2563)

5. ด้านการสร้างนวัตกรรม พบว่า บทบาทที่สำคัญหนึ่งของปราชญ์ชาวบ้านคือการ นำพาชุมชนสร้างนวัตกรรมจากองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาที่ส่งสมา ปราชญ์ชาวบ้านจึงมี บทบาทและเล็งเห็นความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่มาพัฒนาให้เป็น นวัตกรรมเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชนของตน ดังคำกล่าวของนางวงเดือน ชูเนตร กล่าว ว่า “ตนเป็นผู้มีอาชีพทอผ้าไหมเป็นอาชีพ และได้มีการส่งเสริมการสร้างอาชีพให้กับชุมชนโดย แบ่งเป็นกลุ่มตามความถนัดของสมาชิกที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษบูรณาการกับ เทคโนโลยีเพื่อการผลิต นับว่าเป็นภูมิปัญญาของชุมชน หากพิจารณาอย่างถ่องถ้วนแล้วจะเห็น ได้เป็นโอกาสที่เป็นไปได้ที่จะสร้างอาชีพ และสร้างรายได้แก่ชุมชนที่ผู้นำชุมชนจะต้องมุ่งมั่น ใช้กำลังกาย กำลังความคิด สติปัญญาและความสามารถทั้งหมด พร้อมทั้งทุ่มเทเวลาให้กับ งาน โดยไม่คำนึงถึงความยากลำบาก เพื่อให้งานบรรลุความสำเร็จที่มุ่งหวังไว้” (วงเดือน ชูเนตร, 2563)

6. ด้านการสร้างเครือข่าย พบว่า บทบาทของปราชญ์ชาวบ้านในการสร้างเครือข่าย มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะปัจจุบันองค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาในแต่ละชุมชนมีไม่ เหมือนกันจึงจำเป็นที่จะสร้างเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนภูมิปัญญาในหลากหลาย แขนงและถือว่าภูมิปัญญาในชุมชนนั้นจะก่อให้เกิดนวัตกรรมที่กลายเป็นวิสาหกิจชุมชน รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของเครือข่ายจึงมีความซับซ้อนกว่ากลุ่มหรือองค์กรมากนัก ดังคำกล่าว ประจิดร มหาหิง “บทบาทของปราชญ์ชาวบ้านที่สำคัญอีกประการหนึ่งนอกจาก เป็นผู้ม้องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา สิ่งสำคัญภูมิปัญญานั้นต้องถูกเปิดเผยต่อสาธารณะเพื่อ

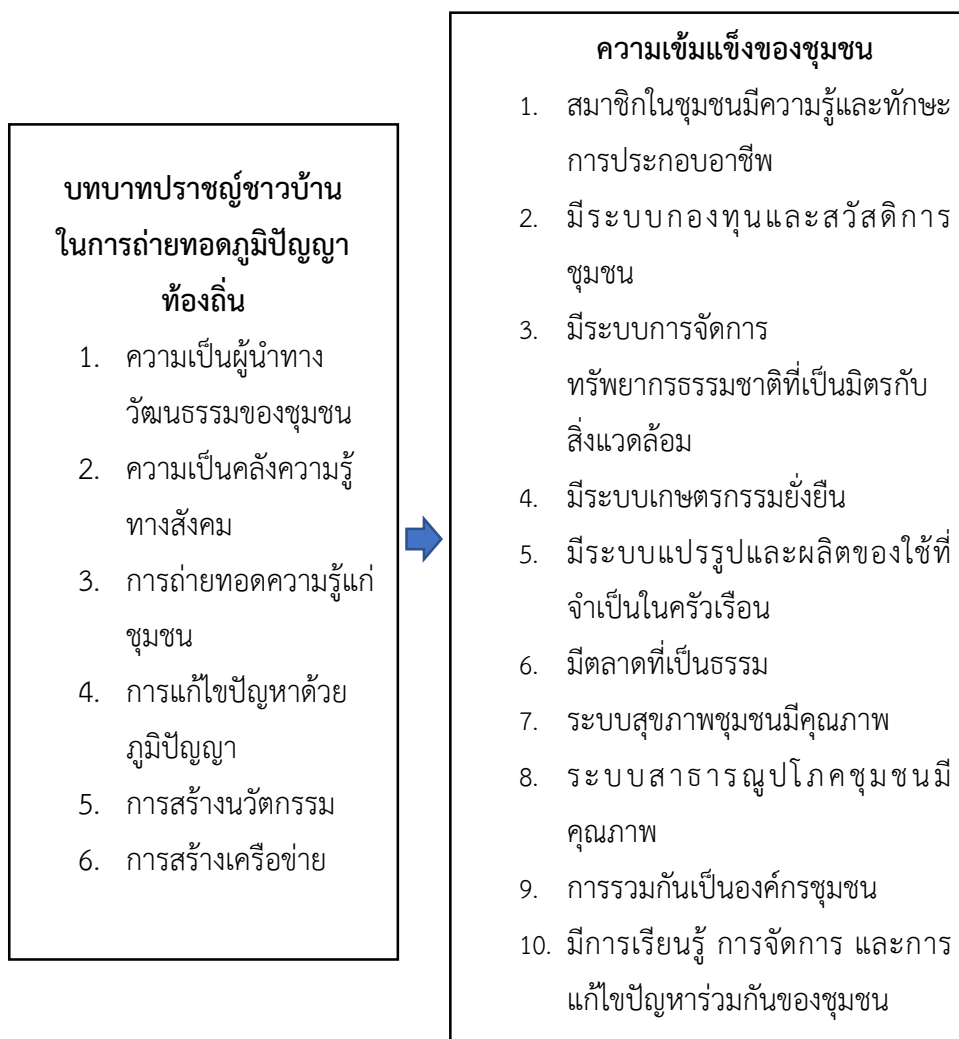
ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2563

ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและชุมชนจะได้นำองค์ความรู้นั้นไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และสิ่งสำคัญคือต้องสร้างเครือข่ายกับปราชญ์ชาวบ้านในสาขาอื่น ๆ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างศาสตร์ ที่เป็นภูมิปัญญาที่ตนได้เรียนรู้มาว่าถูกต้องหรือไม่ ถ้ามีการสร้างเครือข่ายจะทำให้มีการตรวจสอบองค์ความรู้ของตนไปในตัวว่าสิ่งที่เรามีกับสิ่งที่เขามีมันมีความสอดคล้องตรงกันหรือไม่ และจะสร้างความเข้มแข็งระหว่างกันได้อย่างไร” (ประจิตร มหาหิง, 2563)

สรุปได้ว่าความเป็นปราชญ์ชาวบ้านนั้นเป็นผู้ที่คนในชุมชนให้การยอมรับเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน ดังนั้น ความปราชญ์ชาวบ้านจำเป็นที่จะต้องแสดงบทบาทของตนออกมาเพื่อนำภูมิปัญญาที่ตนมีนั้นมาช่วยพัฒนาชุมชนของตน ด้านความเป็นคลังความรู้ทางสังคม ด้านการถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชน ด้านการสร้างนวัตกรรม และ ด้านการสร้างเครือข่าย เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนให้มีวิถีชีวิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยอาศัยองค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนของตนในด้านความเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

สรุป

บทบาทปราชญ์ชาวบ้านในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และผลการศึกษาจึงสรุปได้ว่า ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยการเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของชุมชน เป็นคลังความรู้ทางสังคม การถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนการแก้ไขปัญหาด้วยภูมิปัญญา การสร้างนวัตกรรม แลกการสร้างเครือข่าย การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน อีกทั้งการรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาในการบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการ ในการพัฒนาสังคม และการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง บทบาทปราชญ์ชาวบ้านในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน ถือว่าปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญด้านความเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของชุมชน ด้านความเป็นคลังความรู้ทางสังคม ด้านการถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชน ด้านการสร้างนวัตกรรม และ ด้านการสร้างเครือข่าย ซึ่งจะทำให้ได้ทราบว่า บทบาทในแต่ละด้านนั้น ปราชญ์ชาวบ้านใช้วิถีไหนอย่างไร เช่น การพูดคุยผ่านวิถีวัฒนธรรม การประกวดแข่งขันอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม การสัมมนาผ่านศูนย์เรียนรู้ การพูดคุยแลกเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจและการครองตน เป็นต้น เป็นผลทำให้ชุมชน สังคม มีความอยู่ดีกินดี เป็นสังคมแห่งความดีงาม บทบาทปราชญ์ชาวบ้านจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการ

ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2563

ตนเองของชุมชนให้เกิดเข้มแข็ง และยืนหยัดอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ซึ่งสอดคล้องกับออร์พิน ปิยะสกุลเกียรติ และคณะ ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง บทบาทของปราชญ์ชาวบ้านในการจัดการตนเองของชุมชน พบว่า บทบาทปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้นำชุมชนที่อาศัยความเชื่อมั่นศรัทธาจากชาวบ้านของการเป็นบุคคล ต้นแบบในการดำเนินชีวิตและเป็นผู้ที่มีคุณธรรม และเสียสละต่อส่วนรวม เป็นผู้สร้างความรู้เข้าใจเกี่ยวกับ ชุมชน สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนที่กำลังเผชิญอยู่ และนำมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ภายใน ชุมชน โดยการใช้ทักษะด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้สั่งสมมาใช้ในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ภายในชุมชน รวมไปถึงการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสร้างเป็นอัตลักษณ์ และความภาคภูมิใจในชุมชนเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของคนในชุมชนให้เกิดความจงรักภักดีต่อชุมชน การสร้างค่านิยมร่วมของชุมชนทางด้านคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นชุมชนแห่งปัญญาที่มีทั้งคนดี และคนเก่ง อีกทั้งการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่ ได้อย่างกลมกลืน มีความรู้ที่เท่าทัน และปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ภายนอกได้ พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และยั่งยืนในอนาคต (ออร์พิน ปิยะสกุลเกียรติ และคณะ, 2561 : 218) อีกทั้งทำให้ปราชญ์ชาวบ้านได้สะท้อนแนวคิดและวิธีการใหม่จากการบูรณาการระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่น เกษตรทฤษฎีใหม่ และการบริหารจัดการสมัยใหม่ไปสู่พัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมแห่งการพึ่งตนเอง จึงสอดคล้องกับพัชรินทร์ สิริสุนทร ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาสังคมไว้ในเอกสารประกอบการสอน สาขาวิชาพัฒนาสังคม สรุปความได้ว่า การประยุกต์ใช้แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นก็เหมือนการตกผลึกขององค์ความรู้ที่มีเอกลักษณ์ซึ่งมนุษย์ได้คิดค้นขึ้นจากการบูรณาการระหว่างความคิดและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสรรพสิ่งรอบตัว ภูมิปัญญาจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้มาโดยผ่านกระบวนการสั่งสม สืบทอด ปรับปรุงและประยุกต์ต่อเนืองกัน เป็นระบบคุณค่าดั้งเดิมที่สะท้อนออกมาให้เห็นในชีวิตประจำวันของบุคคลด้วยสัญลักษณ์ทางภูมิปัญญาจึงมีความเชื่อมโยงกับระบบของสังคมทั้งระบบตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีความหลากหลายไม่หยุดนิ่ง และแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2547)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำมากำหนดเป็นแนวนโยบายการส่งเสริมให้ชุมชนจัดทำฐานข้อมูลปราชญ์ชาวบ้านร่วมกับเครือข่ายชุมชนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่นและมากำหนดเป็นประเด็นในการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและส่งเสริมให้ชุมชนมีเวทีโสเหล่เสวนาอย่างต่อเนื่อง

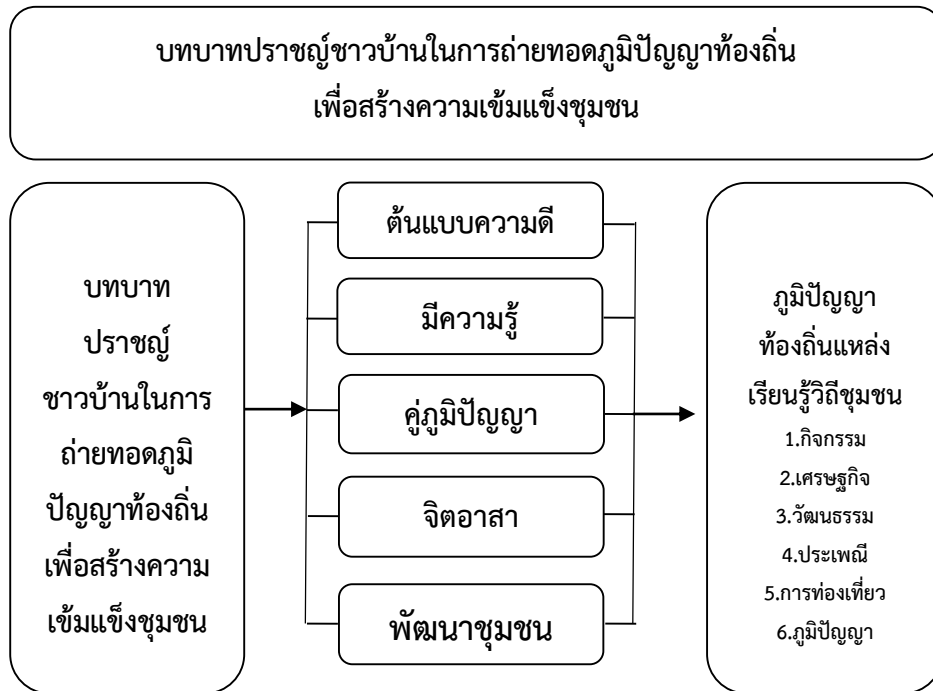
2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ปฏิบัติการ ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนประกอบด้วย วัด บ้าน และโรงเรียน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่น และการสร้างเครือข่ายในระบบพหุภาคี

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยขอกำหนดเป็นข้อเสนอไว้เพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป เช่น

- 1) บทบาทของปราชญ์ชาวบ้านในการฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านการแพทย์พื้นบ้าน
- 2) บทบาทของปราชญ์ชาวบ้านกับการสร้างชุมชนวิถี
- 3) แนวทางการจัดการภูมิปัญญาชาวบ้านของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน
- 4) กระบวนการสร้างนวัตกรรมชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5) พัฒนาด้านชีวิตความสำเร็จที่เกิดจากการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทปราชญ์ชาวบ้านในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และผลการศึกษาทำให้ได้องค์ความรู้และนวัตกรรมจากการวิจัย ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

พรชัย เจตมานาน (2560). เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2562, จาก <https://www.okanation.net>.

พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2547). แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาสังคม. เอกสารประกอบการสอนสาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พรศักดิ์ แสนศรี และคณะ. (2560). สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 2562, จาก <https://www.csc.ku.ac.th/th/wp-content/uploads/2017/10/>.

อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ และคณะ. (2561). บทบาทของปราชญ์ชาวบ้านในการจัดการตนเองของชุมชน. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 19(ฉบับพิเศษ), 218.

พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร. (วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2563)

ผศ.ชอบ ดีสวน. (7 มีนาคม 2563).

ผศ.ดร.บุรินทร์ ภูสกุล. (8 มีนาคม 2563).

รศ.ดร.ประจิตร มหาหิง. (วันที่ 20 มีนาคม 2563).

วสันต์ ชัยลา. (28 ตุลาคม 2562).

บุญฤทธิ์ ทิพยะ. (22 เมษายน 2563).

พระมหาเสน่ห์ ธรรมสีเนโท. (22 เมษายน 2563).

จันทร์โอ ภูมิธิ. (25 มีนาคม 2563).

วิชัย อัยรา. (28 ตุลาคม 2562).

วงเดือน ชูเนตร. (18 มกราคม 2563).